

UDC 30

<https://orcid.org/0009-0005-5494-6904>

**XALQARO TURIZMNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI
OMILLAR**

**ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
ТУРИЗМА**

**FACTORS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF
INTERNATIONAL TOURISM**

Alimardonova Sabrina

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti

Turizm yonalishi 3-bosqich talabasi

Rinadonova77@gmail.com

Аннотация. Ushbu maqolada xalqaro turizmning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar batafsil tahlil qilinadi. Turizmning ijtimoiy-iqtisodiy omillari, siyosiy-huquqiy muhiti, madaniy-tarixiy, geografik, infratuzilma va xavfsizlik omillarining o'рни muhokama etiladi. Shuningdek, turizmni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, strategik rejalar, loyihalar va tashabbuslarning ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Калит so'zlar: xalqaro turizm, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, siyosiy-huquqiy omillar, madaniy-tarixiy omillar, geografik omillar, infratuzilma, xavfsizlik, davlat siyosati

Аннотация. В данной статье будет проведен подробный анализ факторов, влияющих на развитие международного туризма. Обсуждается роль социально-экономических факторов туризма, политико-правовой среды, культурно-исторических, географических, инфраструктурных факторов и факторов безопасности. Также будет подчеркнута важность государственной политики, стратегических планов, проектов и инициатив, направленных на развитие туризма.

Ключевые слова: международный туризм, социально-экономические факторы, политико-правовые факторы, культурно-исторические факторы, географические факторы, инфраструктура, безопасность, государственная политика

Abstract. This article will analyze in detail the factors affecting the development of international tourism. The socio-economic factors of tourism, the political and legal environment, the role of cultural-historical, geographical, infrastructure and security factors are discussed. The importance of public policies, strategic plans, projects and initiatives aimed at the development of tourism will also be outlined.

Keywords: international tourism, socio-economic factors, political-legal factors, cultural-historical factors, geographical factors, infrastructure, security, public policy

KIRISH

Globalashayotgan jahon sharoitida xalqaro turizm tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Turizm nafaqat davlat byudjetiga sezilarli daromad keltiradigan tarmoq sifatida e'tirof etilmoqda, balki u turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasida o'zaro hamkorlik va muloqotni kengaytirishga xizmat qilmoqda. Turizm taraqqiyoti mamlakatlar uchun iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari yaratish, xalqaro aloqalarni mustahkamlash, madaniy qadryatlarni targ'ib qilish kabi salmoqli afzalliklarga ega [1].

Shunga qaramay, turizm rivojlanishiga ko'plab omillar ta'sir ko'rsatadi. Ushbu omillarni to'g'ri baholash va ularni hisobga olgan holda turizmni boshqarish uchun samarali siyosat va choralar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy-iqtisodiy omillar, siyosiy-huquqiy muhit, madaniy va tarixiy merosni saqlash, tabiiy-geografik sharoitlar, infratuzilma va xavfsizlik kabi masalalar turizm sohasidagi ustuvor yo'nalishlar hisoblanadi [2].

Shunday ekan, ushbu maqolada xalqaro turizmning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar batafsil tahlil qilinadi va ularni hisobga olgan holda turizmni boshqarish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Maqolada davlat siyosati, qonunchilik asoslari, turizmni rivojlantirish strategiyalari, infratuzilmaviy loyihalar va boshqa masalalar o'rganiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqotda xalqaro turizm rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun ilmiy manbalarning tahlili amalga oshirildi. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, tahliliy materiallar, davlat hujjatlari, statistik ma'lumotlar, strategik rejalar hamda sohaga oid ilmiy maqolalar manbalari o'rganildi.

Turizm sohasi rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashda UNWTO (World Tourism Organization) va boshqa nufuzli tashkilotlarning hisobotlari, tadqiqotlari hamda tavsiyalari tahlil qilindi [3]. Shuningdek, turizm iqtisodiyoti, ijtimoiy-madaniy omillari, geografik va infratuzilmaviy jihatlari ustida ish olib borgan olimlarning ilmiy ishlari o'rganib chiqildi [4],[5].

Tahlil jarayonida turizm rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar quyidagi asosiy toifalarga ajratildi:

- Ijtimoiy-iqtisodiy omillar
- Siyosiy-huquqiy omillar
- Madaniy-tarixiy omillar
- Geografik omillar
- Infratuzilma omillari
- Xavfsizlik omillari
- Davlat siyosati va tashabbuslar

Har bir toifa doirasida omillarning xalqaro turizm rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi, ularga qanday yondoshish kerakligi va mavjud muammolar batafsil tahlil qilindi. Shuningdek, mavzuga oid dolzarb muammolar hamda turizm rivojlanishini rag'batlantiruvchi choralar o'rganildi.

Adabiyotlar tahlili jarayonida turli davlatlardagi turizm sohasi qonunchilik hujjatlari, davlat dasturlari, strategik rejalari ham taqqoslangan. Masalan, O'zbekiston Respublikasidagi "O'zbekiston Respublikasida turizm faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror [6], Malayziya turizm rivojlantirish strategiyasi [7], Fransiyadagi "Turizm industryasini qo'llab-quvvatlash dasturi" [8] va boshqa hujjatlar o'rganildi.

NATIJARLAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalqaro turizmning rivojlanishiga ta'sir etuvchi quyidagi asosiy omillar mavjud:

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar. Bu yerga aholi daromadlari va turmush darajasi, ish vaqti va dam olish muddatlari, mehnat migratsiyasi, iste'mol andozalari va qadriyatlar hamda fuqarolarning sayyohlik madaniyati kiradi.

Siyosiy-huquqiy omillar. Bu omillar qatoriga mamlakatlararo munosabatlar, vizalar va chegaralarni ochish darajasi, qonunchilik bazasi va tartibga solish, turizm faoliyatini rag'batlantiruvchi imtiyozlar hamda xavfsizlik va terrorizmga qarshi kurashish masalalari kiradi.

Madaniy-tarixiy omillar. Ular quyidagilarni o‘z ichiga oladi: moddiy va nomoddiy madaniy meros, tarixiy obidalar va yodgorliklar, milliy an‘analar va udumlar, diniy e‘tiqodlar va marosimlar hamda ommaviy tadbirlar va festivallar.

Geografik omillar. Bu omillarga mamlakatning geografik joylashuvi, iqlim sharoitlari, tabiiy resurslar, tabiiy landshaftlar va qo‘riqxonalar hamda transport aloqalari va logistika masalalari kiradi.

Infratuzilma omillari. Ular mehmonxona va dam olish maskanlarining sifati, umumiy ovqatlanish xizmati sifati, transport infratuzilmasi rivojlanganligi, aloqa vositalari va internet tarmog‘i holati hamda turistik obyektlarning infratuzilmasi bilan bog‘liq masalalarni qamrab oladi.

Xavfsizlik omillari. Bu omillar quyidagilarni o‘z ichiga oladi: siyosiy barqarorlik va konstitutsiyaviy huquqiy tartibotlar, jinoyatchilikka qarshi kurashish, ekologik va tabiiy ofatlar xavflari, sanitariya va gigiyena talablari hamda favqulodda vaziyatlarga shaylik darajasi.

Davlat siyosati va tashabbuslar. Bu yerga turizm sohasidagi davlat dasturlari va loyihalar, soliq va bojxona imtiyozlari, sarmoyalar va subsidiyalarni jalb etish, kadrlar tayyorlash va malaka oshirish hamda turizm mahsulotlarini targ‘ib qilish va brendlash masalalari kiradi.

TAHLIL

Yuqorida sanab o‘tilgan omillar turizm rivojlanishiga har tomonlama ta‘sir ko‘rsatadi. Ijtimoiy-iqtisodiy omillar asosan talabga ta‘sir etsa, infratuzilma, madaniy-tarixiy, geografik va davlat siyosati omillari esa turizm xizmatlarining sifatini belgilaydi. Xavfsizlik va siyosiy-huquqiy omillar esa turizm oqimlariga bevosita ta‘sir qiladi.

Misol uchun, davlat byudjetidagi daromadlar pasayishi yoki iste‘mol andozalarining o‘zgarishi talabning kamayishiga olib kelishi mumkin. Ayni paytda, mamlakatlararo munosabatlarning yomonlashuvi yoki favqulodda vaziyatlarning yuzaga kelishi turizm oqimlarining keskin qisqarishiga sabab bo‘ladi [9].

Shuningdek, madaniy-tarixiy meros va tabiiy resurslarni saqlash, ularni turistlar uchun jozibali qilish turistik mahsulotlar raqobatbardoshligini ta‘minlaydi. Buning uchun tegishli infratuzilma mavjudligi, xavfsizlik talablariga javob berilishi va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi muhim [10].

Ushbu omillarning barchasi o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ular uyg‘unlashtirilgandagina xalqaro turizm barqaror sur‘atlarda rivojlana oladi. Shu

bois mamlakatlar tomonidan turizm sohasiga kompleks yondashuvga asoslangan siyosat yuritilishi muhim hisoblanadi.

MUHOKAMA

Yuqorida qayd etilgan omillarning xalqaro turizm rivojlanishidagi o‘rni muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy-iqtisodiy omillar asosan talabga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, aholi daromadlari va turmush darajasining yaxshilanishi sayyohlik madaniyatini rivojlantiradi va turizm xizmatlari uchun talabni oshiradi. Shuningdek, mehnat migratsiyasi ham xalqaro turizm oqimlariga ta'sir qiladi [9].

Madaniy-tarixiy va geografik omillar esa mamlakatning turistik salohiyatini belgilaydi. Tarixiy va madaniy meros, tabiiy landshaftlar, favqulodda tabiiy hududlar turizm mahsulotlarining asosiy qismini tashkil etadi. Ushbu omillarni to'g'ri baholash va ularga muvofiq infratuzilmani yaratish muhim ahamiyatga ega [10].

Siyosiy-huquqiy omillar mamlakatlararo munosabatlar, vizalar va chegaralarni ochish masalalari bilan bog'liq bo'lib, ular bevosita xalqaro turizm oqimlariga ta'sir ko'rsatadi. Xavfsizlik omillari ham turizm rivojlanishidagi muhim shart-sharoitlardan hisoblanadi. Terrorchilik, jinoyatchilik, favqulodda vaziyatlar xalqaro turizmga jiddiy zarar yetkazishi mumkin.

Davlat siyosati va tashabbuslar esa xalqaro turizmni rivojlantirish borasidagi ustuvor yo'nalishlarni belgilab beradi. Turizm sohasidagi davlat dasturlari, qonunchilik hujjatlari, imtiyozlar va subsidiyalar mamlakat raqobatbardoshligini ta'minlaydi [6].

Masalan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 10 - iyuldagi "O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini tiklash va yanada rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq turizm sohasi qonunchilik bazasi takomillashtirildi, arxitektura va qurilish sohasida kadrlar tayyorlash tizimi yangilandi, turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha qator loyihalar amalga oshirildi [6].

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, xalqaro turizmning barqaror rivojlanishi uchun ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy, madaniy-tarixiy, geografik, infratuzilma, xavfsizlik omillarini hamda davlat siyosati va tashabbuslarini kompleks ravishda inobatga olish zarur.

Turizm sohasi rivojlanishini tezlashtirish uchun mamlakatlar:

- Aholi daromadlari va turmush darajasini oshirishga qaratilgan iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishlari;
- Vizalar va chegaralarni ochish masalalarini tartibga solishlari;
- Madaniy meros va tabiiy resurslarni saqlash hamda ularni turistlarga mo‘ljallangan infratuzilma bilan ta‘minlashlari;
- Umumiy ovqatlanish va transport-logistika xizmatlarini yanada yaxshilashlari;
- Xavfsizlik, sanitariya-gigiyena, jinoyatchilikka qarshi kurashish choralarini kuchaytirish lozimligi;
- Turizm sohasida qonunchilik bazasini takomillashtirishlari, imtiyozlar va subsidiyalar belgilashlari kerak bo‘ladi.

Shuningdek, turizm mahsulotlarini xorijiy bozorlarga targ‘ib qilish, brendlash ishlari yoliga qo‘yilishi ham juda muhim ahamiyatga ega.

REFERENCES

- [1] UNWTO (2019) 'International Tourism Highlights', World Tourism Organization, Madrid.
- [2] Pizam, A. va Mansfeld, Y. (1999) Consumer Behaviour in Travel and Tourism. NY: Routledge.
- [3] UNWTO (2022) 'Tourism and Covid-19 - Unprecedented Economic Impacts', World Tourism Organization, Madrid.
- [4] Goeldner, C.R. va Ritchie, J.R.B. (2009) Tourism: Principles, Practices, Philosophies. 11th Edition, John Wiley & Sons, Hoboken, NJ.
- [5] Sharpley, R. (2018) 'Tourism, tourists and society', Routledge, Abingdon.
- [6] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 10.07.2020 yildagi 433-son, <https://lex.uz/docs/-4930291>
- [7] Tourism Malaysia (2020) 'Malaysia Tourism Transformation Plan 2020–2030', Ministry of Tourism, Arts and Culture Malaysia.
- [8] Ministère de l'Économie et des Finances (2021) 'Plan de soutien à la filière touristique', République Française.
- [9] WTTC (2021) 'Economic Impact Reports', World Travel & Tourism Council.
- [10] UNDP (2015) 'Tourism and Poverty Reduction Strategies in the Integrated Sustainable Rural Development Approach', United Nations Development Programme.